

Altres disposicions

Decret 372/2023, del 12 de juliol del 2023

Decret 372/2023, del 12-7-2023, de publicació del Programa de filosofia del batxillerat general de l'Escola Andorrana.

Exposició de motius

Vist l'article 17 del Decret legislatiu del 30-5-2018 de publicació del text refós de la Llei qualificada d'educació, del 3-9-1993, en el qual s'estableix que els principis rectors del sistema educatiu andorrà i les seves modalitats, els nivells, els cicles, els cursos i les opcions establerts per la Llei es desenvoluparan amb un reglament que en determinarà els programes;

Vist l'apartat 2 de l'article 9 de la Llei qualificada esmentada, en el qual es reconeix que els alumnes tenen dret que el seu rendiment escolar sigui valorat amb criteris objectius;

Vist l'article 11 de la Llei esmentada, en el qual es reconeix el dret de llibertat de càtedra dels docents, sempre que s'exerceixi des del respecte a la Constitució i amb una finalitat educativa;

Vist l'article 4 de la Llei 17/2018, del 26 de juliol, d'ordenament del sistema educatiu andorrà, en el qual s'especifica que correspon al Govern desenvolupar, aprovar i publicar els referents curriculars de les àrees d'aprenentatge o assignatures dels ensenyaments;

Vist l'article 6 de la Llei esmentada, en el qual es defineix *programa* com el conjunt d'elements curriculars que han de ser objecte d'ensenyament, aprenentatge i avaluació en un nivell educatiu o un diploma determinat;

Vist el Decret del 27-2-2019 d'ordenament del nivell del batxillerat general del sistema educatiu andorrà;

Vist l'article 19 del Decret esmentat, en el qual es determina que els programes de les assignatures i de les competències transversals es publiquen mitjançant el decret corresponent;

Vist el Decret del 27-3-2019 de publicació del programa de l'assignatura de filosofia del batxillerat general de l'Escola Andorrana;

Atesa la implementació del programa i la millora constant de l'ensenyament, l'aprenentatge i l'avaluació de l'assignatura de filosofia de l'Escola Andorrana del batxillerat, se suprimeix la tercera competència del programa per tal d'integrar-la en les altres dues competències i es revisen la resta d'elements curriculars del programa (a excepció del recurs d'aprenentatge), així com els textos descriptius i les orientacions didàctiques;

Atesa la necessitat de presentar de manera complerta totes les parts del programa i desenvolupar-ne les prescripcions i les orientacions, es torna a publicar íntegrament l'annex que conté el programa de l'assignatura de filosofia del batxillerat de l'Escola Andorrana amb totes les modificacions incorporades, a fi de garantir la seguretat jurídica.

Ateses les consideracions esmentades, a proposta del ministre de Relacions Institucionals, Educació i Universitats, el Govern, en la sessió del 12 de juliol del 2023, aprova el Decret de publicació del Programa de filosofia de l'Escola Andorrana, amb el contingut següent:

Article 1. *Objecte*

Aquest decret té com a objecte l'aprovació del programa de l'assignatura de filosofia del batxillerat general de l'Escola Andorrana.

Article 2. *Condicions en què s'aplica el Programa*

El Programa de filosofia del batxillerat general s'implementa en les condicions i en els termes determinats per la normativa reguladora de l'ordenament del batxillerat de l'Escola Andorrana.

Article 3. *Programa de filosofia*

El Programa de l'assignatura filosofia del batxillerat general de l'Escola Andorrana s'inclou a l'annex.

Disposició derogatòria

Es deroga el Decret del 27-3-2019 de publicació del programa de l'assignatura de filosofia del batxillerat general.

Disposició final

Aquest Decret entra en vigor l'endemà de ser publicat al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

Cosa que es fa pública per a coneixement general.

Andorra la Vella, 12 de juliol del 2023

Xavier Espot Zamora
Cap de Govern

Annex. Programa de filosofia del batxillerat general

FILO

Programa de **filosofia** de batxillerat de l'Escola Andorrana

Ministeri de Relacions Institucionals, Educació i Universitats

Govern d'Andorra

Programa de **filosofia** de batxillerat de l'Escola Andorrana

Ministeri de Relacions Institucionals, Educació i Universitats

Govern d'Andorra

BOPA

Butlletí Oficial del
Principat d'Andorra

Programa de filosofia de batxillerat de l'Escola Andorrana
Aquest programa correspon a l'annex del Decret del 12-7-2023 de publicació del programa de filosofia de batxillerat de l'Escola Andorrana

Coordinat per l'Àrea d'Ordenament Curricular

Grup de redacció del programa:
Carla Carreras, Professora titular del Departament de Filosofia de la Universitat de Girona
Àrea d'Ordenament Curricular (seguiment, redacció i coordinació)

Disseny: www.pixelconcepte.com
Maquetació: Àrea d'Ordenament Curricular
ISBN: 978-99920-0-977-2
Dipòsit legal: AND.319-2023

Adreça i contacte:
Àrea d'Ordenament Curricular
Ministeri de Relacions Institucionals, Educació i Universitats
Avinguda Rocafort, 21-23. AD600 Sant Julià de Lòria
www.educacio.ad

Índex

Introducció	6
Competències específiques	8
C1. Argumentar respecte als problemes i els conflictes, tant de la filosofia com de la vida quotidiana, amb esperit crític i autonomia de pensament	9
Orientacions didàctiques de la C1	10
Criteris d'avaluació de la C1	11
Expectatives de final de cicle de la C1	12
C2. Interpretar els textos, ja siguin propis de la tradició filosòfica o no, i/o altres materials amb contingut filosòfic	13
Orientacions didàctiques de la C2	14
Criteris d'avaluació de la C2	15
Expectatives de final de cicle de la C2	16
Recursos d'aprenentatge	17
Bloc 1. Per què fer filosofia?	18
Orientacions didàctiques del bloc 1	20
Bloc 2. Qui soc?	21
Orientacions didàctiques del bloc 2	23
Bloc 3. Què puc saber?	24
Orientacions didàctiques del bloc 3	25
Bloc 4. Què he de fer?	26
Orientacions didàctiques del bloc 4	27
Bloc 5. Com podem viure en societat?	28
Orientacions didàctiques del bloc 5	29
Quadres de síntesi	30
Quadre de síntesi de la C1	31
Quadre de síntesi de la C2	32

BOPA

Butlletí Oficial del
Principat d'Andorra

Núm. 91

19 de juliol del 2023

7/34

Introducció

6 | Programa de filosofia

El programa de filosofia de batxillerat de l'Escola Andorrana parteix del pressupòsit que la filosofia no és un saber sinó més aviat una pràctica reflexiva, una actitud, que es preocupa més per la «saviesa» - com a capacitat o hàbit raonat per actuar i reflexionar- que no pas pel coneixement, el qual passa a ser una condició necessària però no pas suficient; ja no només serà un coneixement substancial, sinó instrumental i provisional, íntimament relacionat amb l'experiència, la reflexió i la pràctica humanes.

L'enfocament que sustenta el programa entén la filosofia com una activitat problematitzadora, on la filosofia no és només un conjunt de teories que convé conèixer perquè formen part del nostre bagatge cultural i ens ajuden a explicar-nos, sinó que també (i potser sobretot) ajuda a desenvolupar un pensament autònom, crític i acurat.

Aquesta és la finalitat que té la filosofia al batxillerat andorrà. És un element indispensable d'una educació per pensar. Així, la naturalesa de la filosofia entesa des d'aquesta perspectiva i, per tant, també l'esperit d'aquest programa, és estimular els alumnes perquè pensin per si mateixos, confrontant, provocant i obligant el pensament a seguir endavant i a no aturar-se. Certament, no tothom que pensa ja fa filosofia pel simple fet de pensar. L'individu que fa filosofia ha de ser un individu que pensa bé -més previsor, més reflexiu, més considerat, més raonable-; cal ajudar l'alumne, doncs, a pensar amb més lògica i més significativament; és a dir, ajudar-lo a millorar les habilitats de pensament. I aquesta és la tasca de l'assignatura de filosofia: ajudar l'alumnat a desemmascarar dificultats, malentesos conceptuals i ambigüitats, i fins i tot a oferir hipòtesis de solució, sospesar alternatives, imaginar possibilitats; és a dir, estimular i afavorir no només el seu pensament crític sinó també el seu pensament creatiu. A més, el bon pensament inclou també les actituds que genera la reflexió filosòfica; és a dir, tot allò relacionat amb els aspectes ètics i els valors morals (respecte, justícia, empatia, raonabilitat). Les societats actuals necessiten ciutadans capaços d'assenyalar i denunciar prejudicis, posar en dubte estereotips i també de comunicar i interactuar amb els altres a través de diversos canals en una societat global i multicultural. És per això que el pensament curós també forma part d'aquest programa i es tradueix en el treball dels valors morals que afavoreixen la participació activa en els reptes col·lectius. La filosofia és una activitat dialògica i un procés de recerca que exigeix la col·laboració i la recerca conjunta de bones raons i vies d'acció possibles i efectives.

En aquest sentit, l'assignatura de filosofia vol convertir la classe en una comunitat de reflexió que afavoreixi el desenvolupament de les habilitats individuals de pensament i el diàleg filosòfic.

La finalitat d'aquest programa és, doncs, aconseguir que els alumnes siguin millors (savis, en el sentit grec), que pensin millor per poder actuar millor: la persona «sàvia» no és tant la que ho sap tot, sinó la que intel·lectualment és oberta, plena de curiositat, té un sentit d'autocrítica i admet de bona gana la ignorància, l'error i la indecisió -no pas com a valors en si mateixos, sinó com a estímuls per al pensament.

Per fomentar el desenvolupament d'una cultura i d'una ciutadania democràtiques s'han destacat els aspectes del programa que hi estan relacionats. En efecte, es representa el model competencial del Marc de referència de competències d'una cultura democràtica del Consell d'Europa. Aspectes com la formació d'una ciutadania activa i responsable, amb consciència crítica, capaç de respectar els altres, col·laborar pel bé de la col·lectivitat i participar en una societat democràtica i plural, s'indicaran en endavant amb el símbol¹.

¹ La relació amb les competències d'una cultura democràtica del Consell d'Europa s'indicarà amb el símbol següent:

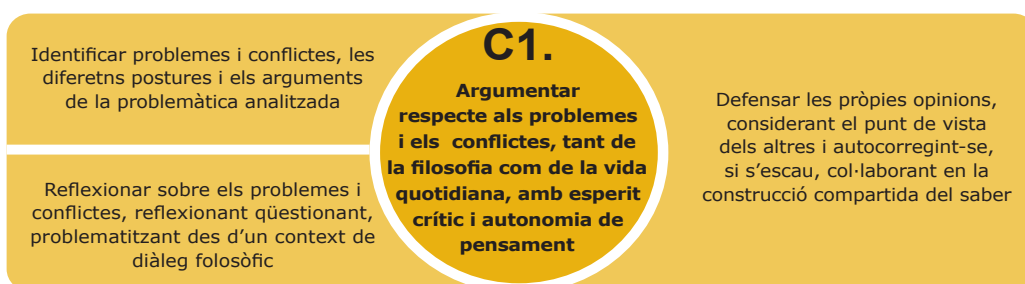

Competències específiques

Partint de l'enfocament esbossat a la introducció, s'han establert dos competències que es corresponen amb dos grans eixos: reflexió i interpretació. Aquests grans eixos han definit dos grans competències imprescindibles en el treball filosòfic. Tant la reflexió com la interpretació són les dos característiques més evidents -i històricament assenyalades- de l'activitat filosòfica. D'altra banda, i per tal de ser coherents amb l'enfocament abans descrit, sovint també cal tenir present la perspectiva èticopràctica que és la que condueix a l'acció i la reflexió. Aquesta perspectiva s'ha de tenir present en tots aquells textos que presenten (més o menys explícitament) una situació que pot presentar un problema o un conflicte en l'àmbit de l'acció: la república de Plató podria ser una opció avui? Què implica en la pràctica l'experiment mental del "cervell en una cubeta"? De quina manera la noció de realitat que presenta el text condiciona la nostra interacció amb el món? La bioètica, la neuroètica o la biopolítica, també són exemples clars d'aquesta mirada "èticopràctica" de la filosofia.

Cal destacar que les competències que es presenten no són competències consecutives (és a dir, cal assolir-ne una abans de treballar les altres) sinó que es treballen en xarxa (és a dir, conjuntament, tot i que en alguns casos es pot treballar més l'una que l'altra i en altres casos una altra de diferent). La filosofia és una disciplina transversal (toca totes les disciplines de manera problematitzadora) i també holística (en el sentit que només admet fragmentacions a efectes d'anàlisi). Això significa que en l'abordatge filosòfic d'un tema hi ha sempre presents la reflexió i l'argumentació, la interpretació i la proposta d'alternatives de solució - quan s'escaigui -, tot i que en proporcions diferents.

C1. Argumentar respecte als problemes i els conflictes, tant de la filosofia com de la vida quotidiana, amb esperit crític i autonomia de pensament

Aquesta competència respon a la dimensió reflexiva que té la filosofia i implica que l'alumne sap prendre una posició raonada i argumentada davant de situacions problemàtiques o ambigües que se li presentin. En aquest sentit, el desenvolupament del pensament crític i autònom no és només necessari sinó imprescindible per poder evitar les opinions estereotipades o simplistes i els prejudicis¹.

És essencial, també, que l'alumne sàpiga assenyalar quins són els elements en conflicte en la situació que se li presenta. Aquests elements no sempre apareixen de manera explícita en l'exposició de la situació, per tant, caldrà que l'alumne sàpiga reconèixer-los.

En una situació problemàtica sempre hi ha diverses posicions que es recolzen (o haurien de fer-ho) en arguments que poden i han de ser analitzats. Els alumnes han d'aprendre que no tots els arguments són igualment vàlids ni des d'un punt de vista lògic ni des d'una perspectiva ètica.

D'altra banda, no n'hi ha prou amb identificar els problemes d'argumentació; cal, a més, reflexionar sobre el problema per qüestionar i problematitzar certes (aparents) i pressupòsits que donem per vàlids².

La competència d'argumentar adequadament també implica saber considerar el punt de vista dels altres, autocorregint si escau, les pròpies opinions en un context dialògic. En aquest sentit, és imprescindible el diàleg filosòfic a l'aula, ja que la construcció i el desenvolupament del bon pensament i la fonamentació de les pròpies opinions no és mai un afer exclusivament individual, sinó que necessita l'exposició i l'escrutini públics³.

Tanmateix, els alumnes han de saber no només argumentar i justificar les seves opinions sinó també traslladar aquesta argumentació sense intentar imposar-la. La defensa ordenada i respectuosa és una dimensió absolutament imprescindible de la bona argumentació.

¹ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 10, "Habilitats d'aprenentatge autònom"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític" i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

² Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 9, "Tolerància envers l'ambigüitat"; 10, "Habilitats d'aprenentatge autònom"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 18, "Coneixement i comprensió crítica d'un mateix"; 19, "Coneixement i comprensió crítica del llenguatge i la comunicació" i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

³ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 5, "Respecte"; 9, "Tolerància envers l'ambigüitat"; 12, "Habilitats d'escolta i observació"; 14 "Flexibilitat i adaptabilitat"; 16, "Habilitats de cooperació"; i 18, "Coneixement i comprensió crítica d'un mateix".

Orientacions didàctiques de la C1

La manera com s'ensenya i com s'aprèn a argumentar amb esperit crític i autonomia de pensament respecte als problemes i els conflictes és introduint els alumnes en situacions problema que plantegin diverses maneres d'abordar-les¹. Els alumnes poden tenir opinions diferents respecte a la situació problema, però han de ser capaços d'argumentar aquestes opinions d'una manera lògicament correcta. Alhora, també han de poder detectar les fal·làcies o les mancances lògiques en les argumentacions dels seus companys.

Cal tenir present, però, que els problemes no poden ser aliens als interessos i necessitats dels estudiants. Cal saber trobar la manera de fer que les situacions problemàtiques que els presentem els interessin prou per despertar-los la necessitat de reflexionar-hi. Les situacions problemàtiques es presenten a l'estudiant no pas en abstracte, en la pura teoria, sinó que cal buscar la manera més adequada per atraure el seu interès: articles de diari, les pel·lícules, les exposicions d'art, etc. I també, és clar, textos filosòfics. Els materials escollits han de presentar el problema des d'una perspectiva actual i controvertida i han de ser l'estímul i el punt d'arrencada del diàleg. Els textos i materials (pel·lícules, cançons, documentals, blogs, exposicions, etc.) són una part imprescindible en l'assignatura de filosofia. Però ho són no pas com a essència de la reflexió filosòfica sinó més aviat com a il·lustració, com a exemple d'aquesta reflexió.

A partir d'aquí, cal continuar la recerca. Això suposa que no hi ha conclusions establertes a priori ni posicions bones o dolentes en si mateixes. Sobre un tema o situació problemàtica sempre hi ha diferents postures que es recolzen (o haurien de fer-ho) en arguments que poden i han de ser analitzats. Els estudiants han d'aprendre que no tots els arguments són igualment vàlids ni des d'un punt de vista lògic ni des d'una perspectiva ètica.

La manera com s'ensenya i com s'aprèn a valorar les respostes o propostes d'acció donades al problema o conflicte és demanant als alumnes que imaginin les alternatives més adequades d'abordar la situació problema en la pràctica. Això implica que l'alumne ha de poder argumentar quina resposta o proposta d'acció seria la més adequada, tant des del punt de vista social, com polític, jurídic, etc².

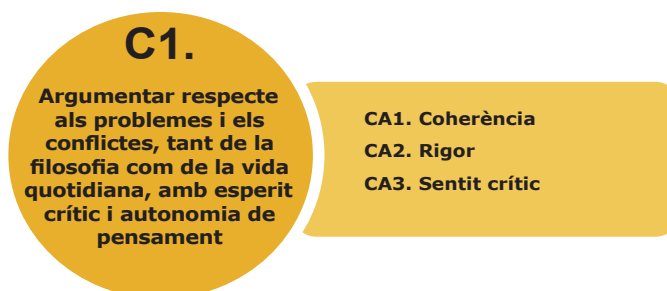

El diàleg filosòfic és imprescindible en aquesta competència, ja que la construcció i el desenvolupament del pensament acurat no és mai un afer exclusivament individual. Fins i tot les experiències més íntimes i privades necessiten una xarxa de relacions i significats que només haurà estat possible amb una connexió prèvia amb la comunitat.

1 Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 10, "Habilitats d'aprenentatge autònom"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític" i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

2 Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 2, "Valorar la diversitat cultural"; 4, "Obertura a la diversitat cultural i a altres creences, visions del món i pràctiques"; 9, "Tolerància envers l'ambigüitat"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 15, "Habilitats lingüística, comunicativa i plurilingüe"; 19, "Coneixement i comprensió crítica del llenguatge i la comunicació" i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

Criteris d'avaluació de la C1

Coherència

La coherència és la qualitat que mostra la connexió i la relació estreta d'idees que s'acorden entre elles. En el cas de la competència 1, la coherència es refereix a la connexió que ha d'existir entre el problema plantejat, d'una banda, i les tesis presentades i els arguments que les justifiquen, de l'altra. Tanmateix, la coherència té a veure també amb la connexió entre les tesis i els arguments; és a dir, de quina manera els arguments sostenen d'una manera adequada unes tesis i no unes altres.

Per valorar la coherència, cal comprovar, doncs, que l'alumne entén i és capaç d'explicar el problema i que les tesis i els arguments que ha aportat responen coherentment al problema que es planteja.

Rigor

El rigor lògic s'ocupa de determinar quines formes d'inferència i de demostració són vàlides i quines no. Així, les regles de la lògica formal (per exemple, el principi de no contradicció o el del tercer exclòs) no només s'han de conèixer, també s'han d'aplicar. A més, la lògica també s'ocupa de l'estudi directe del raonament en el llenguatge natural: fal·làcies, paradoxes, inducció, causalitat, raonament amb probabilitat, raonament amb vaguetat i imprecisió, etc.; és a dir, tot l'àmbit de la lògica que anomenem "informal". En la formulació d'arguments, el rigor lògic (tant des del punt de vista formal com des de l'informal) és de gran importància per evitar fal·làcies i incorreccions lògiques.

Per valorar el rigor lògic, cal avaluar els arguments que els alumnes fan servir per justificar les seves opinions fent explícits possibles errors d'argumentació, ja sigui des del punt de vista formal com informal. A més, també cal avaluar la capacitat de l'alumne per autocorregir-se. També és important valorar la seva competència en detectar errors lògics en les argumentacions dels companys, amb la voluntat de contribuir a millorar la competència tant individual com col·lectiva.

Sentit crític

El sentit crític es refereix a l'anàlisi acurada i justificada de les opinions i de les raons presentades, tant de les pròpies com de les alienes. Si la coherència fa referència a la connexió entre les idees, i el rigor lògic a la correcció formal dels arguments, el sentit crític s'atura en els continguts de les opinions i les raons, no tant per mostrar l'acord o el desacord, sinó per detectar llums i ombres, plantejar dubtes, oferir noves perspectives i aportar matisos. El sentit crític té també a veure amb la qualitat de les raons que s'aporten, amb les bones raons. No n'hi ha prou amb donar qualsevol raó a favor d'una opinió: les raons donades cal que siguin bones. És important que siguem capaços d'oferir bones raons de les nostres opinions si el que volem és que els altres les prenguin en consideració.

Per valorar el sentit crític, doncs, cal estar atent a l'atenció que es posa en les opinions que s'expressen i en les raons que les fonamenten.

Expectativa de final de cicle de la C1

Coherència

Al final del batxillerat, l'alumne argumenta respecte a problemes i conflictes filosòfics, tant de la filosofia com de la vida quotidiana quan proposa una problemàtica coherent a la pregunta plantejada en els materials aportats i/o en els diàlegs; defensa una tesi que doni una resposta a aquesta problemàtica i construeix arguments coherents que la sustentin, emprant un llenguatge precís.

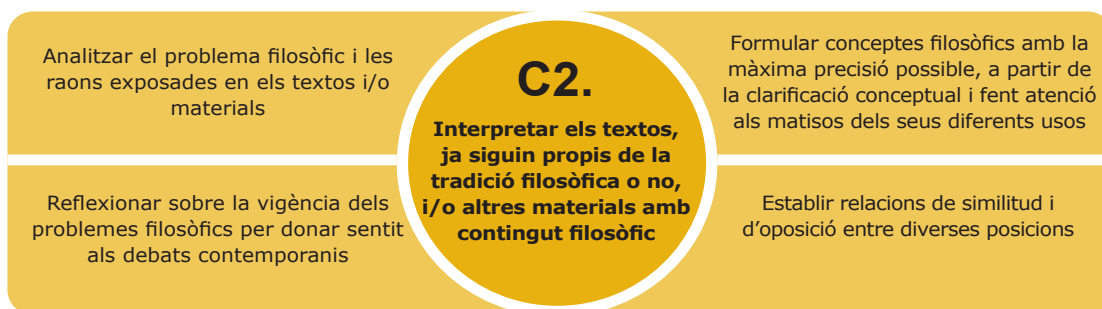
Rigor

En la seva argumentació, l'alumne no només dona una opinió pròpia sobre la qüestió sinó que també justifica de manera rigorosa la seva tesi a partir d'argumentacions lògicament correctes, evitant errors d'argumentació. L'alumne també és capaç de formular una conclusió lògicament correcta que s'infereix dels arguments utilitzats, fent un ús precís del llenguatge filosòfic.

Sentit crític

Finalment, l'alumne és capaç de contribuir a la qüestió plantejada amb sentit crític quan fonamenta les seves posicions en arguments de caràcter filosòfic relacionats amb la temàtica, quan valora críticament les opinions que apareixen al text i quan planteja dubtes, ofereix noves perspectives i proposa matisos a les tesis plantejades amb aportacions raonades que fonamenten i justifiquen les pròpies creences i/o opinions. Per últim, l'alumne és capaç de valorar altres respostes/solucions al problema o conflicte plantejat amb sentit crític (valorar punts forts i punts febles, viabilitat, compromís amb l'entorn, ...).

C2. Interpretar els textos, ja siguin propis de la tradició filosòfica o no, i/o altres materials amb contingut filosòfic

El recurs habitual en l'assignatura de filosofia són els textos dels filòsofs. Tot i que no és l'únic recurs possible, és important i necessari. Els estudiants de batxillerat han de tenir contacte amb els textos més importants de la història de la filosofia perquè en ells hi ha plantejats molts dels problemes -i moltes de les respostes- que encara avui són sobre la taula. En aquest sentit, el recurs a la tradició i als textos és l'estímul imprescindible per mirar el present i cap al futur i és mitjançant aquesta competència que l'alumne aprendrà a comprendre'ls i analitzar-los.

El treball amb els textos comença aprenent a llegir-los, i llegir bé implica necessàriament la comprensió d'allò que es llegeix; és a dir, saber trobar el fil argumental del text i la pregunta a la qual respon el text, la perspectiva des de la qual s'aborda la qüestió, així com els pressupòsits implícits i explícits i les tesis, les raons i els arguments que s'esgrimeixen a l'hora de defensar una tesi determinada. En el cas dels altres materials, la interpretació també ha d'incloure la comprensió del missatge des de la mirada del problema o conflicte filosòfic en qüestió, per tal d'ampliar perspectives i enriquir el diàleg.

El treball filosòfic implica un treball conceptual, mitjançant el qual els alumnes han de ser més capaços i destres a l'hora d'utilitzar els conceptes. El text i/o material que es treballa utilitza conceptes (p. e. justícia, bellesa, llibertat, etc.) en un determinat sentit que cal saber identificar i distingir d'altres sentits i/o formulacions. També cal que els alumnes puguin argumentar l'ús que ells fan del concepte en discussió. **La clarificació conceptual és un requisit filosòfic indispensable que fa possible no només la interpretació del text i/o material, sinó també la comunicació i la comprensió de les opinions¹.**

Els textos de la història de la filosofia són un recurs imprescindible en la discussió dels problemes i els conflictes actuals perquè s'hi pot trobar algunes de les respostes a les grans preguntes que encara avui ens fem. L'alumne ha de poder acostar-se als textos filosòfics sense prejudicis. Aquests textos, però, utilitzen sovint un llenguatge propi, una terminologia especialitzada (es parla, p. e., d'epistemologia, de categories, de filosofia de la ment, etc.) que cal poder reconèixer i utilitzar adequadament a l'hora de treballar amb ells. Els alumnes han de ser capaços de comprendre la terminologia filosòfica, integrant-la en el seu discurs i interpretant-la fent atenció al context en què s'utilitza.

¹ Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 2, "Valorar la diversitat cultural"; 4, "Obertura a la diversitat cultural i a altres creences, visions del món i pràctiques"; 9, "Tolerància envers l'ambigüitat"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 15, "Habilitats lingüística, comunicativa i plurilingüe"; 19, "Coneixement i comprensió crítica del llenguatge i la comunicació" i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

Alhora, cal estimular la capacitat de l'alumne per reflexionar sobre la vigència dels problemes filosòfics, fent atenció al tema o a la problemàtica en discussió per tal de donar sentit a debats actuals. Això és imprescindible per poder tractar els textos com quelcom viu i no només com una peça de museu².

Finalment, no hem d'oblidar que per dur a terme una bona interpretació, l'alumne haurà de poder relacionar el text i/o material amb altres textos/materials (filosòfics o no) que responguin a la mateixa pregunta. Cal anar més enllà del text i/o material, buscant semblances i diferències que enriqueixin la comprensió del tema.

Orientacions didàctiques de la C2

La manera com s'enseny i com s'aprèn a interpretar textos i/o altres materials és oferint als alumnes textos i/o materials relacionats amb les situacions problema que plantegin opinions i arguments diferents dels que puguin haver aportat els alumnes. Els alumnes s'han de familiaritzar amb la terminologia filosòfica dels textos de la història de les idees però també han d'estar en contacte amb altres materials i recursos del seu abast més immediat que els permetin exemplificar o il·lustrar una determinada problemàtica o concepte filosòfic. Articles, obres d'art, pel·lícules, documentals, són recursos o materials que poden ajudar a ampliar la perspectiva del diàleg i enriquir la interpretació. Aquests materials s'han de poder analitzar, identificant les opinions expressades al voltant del tema en qüestió i també els arguments i les justificacions que les fonamenten, així com establint relacions de similitud i d'oposició entre les posicions. L'alumne ha de poder, si escau, modificar o matisar la seva pròpia opinió, autocorregint-se o incorporant arguments a les seves raons³.

La manera com s'enseny i com s'aprèn a valorar la importància o vigència dels problemes filosòfics que plantegen els textos o materials en el context actual és demanant a l'alumne que analitzi l'encaix que pot tenir una determinada manera d'abordar la situació problema en la societat actual i els problemes pràctics i ètics que se'n poden derivar.

2 Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 15, "Habilitats lingüística, comunicativa i plurilingüe"; 19, "Coneixement i comprensió crítica del llenguatge i la comunicació" i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

3 Es relaciona amb les competències de cultura democràtica del Consell d'Europa: 2, "Valorar la diversitat cultural"; 4, "Obertura a la diversitat cultural i a altres creences, visions del món i pràctiques"; 8, "Autoeficàcia"; 9, "Tolerància envers l'ambigüitat"; 11, "Habilitats analítiques i de pensament crític"; 12, "Habilitats d'escolta i observació"; 14, "Flexibilitat i adaptabilitat"; 19, "Coneixement i comprensió crítica del llenguatge i la comunicació" i 20, "Coneixement i comprensió crítica del món".

14 | Programa de filosofia

Criteris d'avaluació de la C2

Destresa

Aplicada a la interpretació de textos i materials, la destresa se centra en el reconeixement del problema filosòfic i de les raons exposades en els textos i materials. La interpretació destre consisteix a trobar la pregunta (implícita o explícita) a què respon el text i/o material, la idea principal (o idees principals) i les secundàries, així com el fil conductor que estructura el text i/o material. La destresa és una qualitat imprescindible a l'hora de poder valorar l'adequació dels textos i/o materials com a respostes al problema que es debat.

Sentit crític

En el cas d'aquesta segona competència, el sentit crític es refereix a la qualitat aplicada a l'anàlisi acurada i raonada de les opinions i dels arguments presentats en els textos i/o materials. Si el rigor fa referència a l'estructura del text i/o material, el sentit crític s'atura en el contingut, per valorar l'aportació que fa el text o material a la qüestió que es tracta. En la primera competència, el sentit crític examina les opinions i els arguments dels alumnes, mentre que en aquesta segona competència se centra en les opinions i els arguments dels textos o materials, amb l'objectiu d'avaluar si aporten noves perspectives, nous matisos o nous arguments. Per valorar el sentit crític, cal fixar-se en la competència de l'alumne per assenyalar l'interès del text o material i en quin sentit és valuós per al debat sobre la qüestió en discussió. En aquest sentit, el sentit crític té a veure amb la justificació de la qualitat (o no qualitat) de les raons que aporta el text o material.

Precisió

La precisió té a veure amb l'ús correcte i adequat dels conceptes filosòfics a l'hora de comentar els textos i materials en general i els textos filosòfics en concret. Una part important dels materials i textos que es poden emprar a l'hora de parlar sobre problemes filosòfics utilitzen una terminologia pròpia i especialitzada que cal conèixer i utilitzar amb propietat. La conceptualització és una habilitat imprescindible de l'activitat filosòfica i la precisió i rigor terminològic n'és un requisit indispensable. Per valorar-la, cal estar atent als usos del llenguatge, al vocabulari i als matisos que mostra el discurs de l'alumne i a la seva capacitat de fer distincions fines.

Expectativa de final de cicle de la C2

Destresa

Al final de batxillerat, l'alumne interpreta els textos, ja siguin propis de la tradició filosòfica o no, i/o altres materials amb contingut filosòfic quan analitza amb destresa de quina manera el text o material exposa el problema filosòfic. Això significa que sap identificar el problema filosòfic, la pregunta implícita o explícita a què respon el text i/o material amb relació a aquest problema, la tesi principal i les secundàries, així com el fil conductor que estructura el text o material. L'alumne també és capaç de detectar la coherència (o manca de coherència) entre el problema que exposa el text i l'argumentació que sustenta la resposta donada.

Sentit crític

L'alumne utilitza el sentit crític quan valora críticament la resposta al problema filosòfic i la compara amb altres respostes diferents (ja sigui en altres materials/textos o en el diàleg filosòfic). Per valorar críticament, l'alumne demostra que és capaç d'analitzar la correcció lògica dels arguments fets servir i detectar possibles contradiccions, fal·làcies o ambigüitats.

D'altra banda, l'alumne relaciona i compara amb sentit crític el text i/o material amb diverses posicions filosòfiques sobre el mateix problema. Comparar críticament significa que l'alumne identifica similituds i diferències entre les diferents posicions, explicitant-les o matisant-les, i determina quines respostes considera que són més consistents amb relació al problema tractat. Això vol dir que l'alumne analitza la connexió i correspondència de les diferents respostes amb relació al tema.

A més, l'alumne és crític quan valora la vigència dels problemes filosòfics que ofereix el document amb relació a algun debat filosòfic actual. És a dir, compara el context en què va ser formulada la problemàtica amb el context actual i és capaç de senyalar aquells aspectes que encara poden ser útils per a la reflexió i abordatge del problema, identificant els possibles problemes i/o conflictes (ètics, polítics, socials, etc.) que es poden derivar quan es trasllada la tesi defensada al context actual.

Precisió

Finalment, l'alumne utilitza adequadament i amb precisió la terminologia filosòfica que apareix en els textos de la tradició filosòfica, o la terminologia pròpia i especialitzada de cada text o material no estrictament filosòfic.

Recursos d'aprenentatge

Els recursos estan estructurats en cinc blocs i cada bloc va encapçalat per una pregunta. El fet d'estar formulades en forma de pregunta és coherent amb una visió pràctica i problematitzadora de la filosofia. Els blocs no responen a un plantejament històric a través dels grans noms de la història de la filosofia sinó més aviat al revés: els problemes que posem sobre la taula ens portaran a reflexionar sobre les possibles respostes, i a descobrir, en aquest procés, les que els filòsofs han donat al llarg de la història.

Recórrer als autors, doncs, només està justificat en la mesura que poden ajudar a «il·luminar» la nostra pròpia reflexió sobre les qüestions. Les preguntes remetent a les preguntes kantianes, ja que plantegen els grans interrogants al voltant dels quals s'ha reflexionat al llarg de la història i pretenen abastar totes les disciplines de la filosofia. No són, doncs, les respostes kantianes l'eix al voltant del qual gira l'assignatura sinó els problemes que enuncien.

Els apartats de cada bloc, tot i que en general no estiguin enunciat en forma de pregunta, mantenen aquesta intenció de problematitzar certes coses i generar reflexió.

Els procediments i les actituds, per la seva banda, segueixen un esquema diferent: són tots transversals; és a dir, no hi ha procediments específics per a cadascun dels blocs, sinó que són compartits per tots ells, ja que l'activitat filosòfica és essencialment la mateixa amb independència del contingut que es tracti.

Bloc 1. Per què fer filosofia?

Podria semblar que la primera pregunta hauria de ser la pregunta per l'essència de la filosofia, és a dir: què és la filosofia? La justificació de la necessitat d'una definició de filosofia és la convicció que no es pot ensenyar el que no se sap què és. Tanmateix, no només resulta difícil arribar a una definició unívoca, sinó que és evident que es fa i s'ensenyà filosofia a instituts i universitats sense tenir-la. A més, des d'una visió de la filosofia com a activitat, sembla clar que la pregunta inicial hauria de ser, més aviat, perquè fer filosofia? Què aporta la filosofia que no pugui aportar cap de les altres disciplines?

En aquest bloc, doncs, reflexionarem sobre les característiques de l'activitat filosòfica: la seva delimitació respecte a la ciència i la religió, la relació del pensament amb l'acció i la necessitat d'un pensament ben estructurat a través del desenvolupament de les habilitats de pensament i de les regles de l'argumentació i la lògica.

Bloc 1. Per què fer filosofia?

Per què fer filosofia?
FETS I CONCEPTES
L'activitat filosòfica
El desenvolupament de les habilitats de pensament
Conceptualització i clarificació
Pensament i acció
Filosofia, ciència i religió: les fronteres
La reflexió filosòfica
L'explicació científica
La creença religiosa
Lògica i argumentació
Arguments vàlids i fal·làcies
El diàleg filosòfic
PROCEDIMENTS
Per desenvolupar les habilitats bàsiques de pensament
Recerca
Identificació del/s problema/es plantejats en els textos o materials.
Formulació d'interrogants i preguntes d'interès sobre un o diversos temes objecte d'estudi.
Detecció del que se sap i del que es necessita saber per donar resposta a les qüestions plantejades.
Formulació de segones preguntes (preguntes filosòfiques que generen noves preguntes).
Exercitació del pensament crític a partir del qüestionament de les opinions, creences i idees rebudes, tant de les pròpies com de les dels companys.
Conceptualització
Identificació i definició dels termes i conceptes filosòfics que apareixen en un discurs oral o escrit.
Construcció d'esquemes i mapes conceptuals per determinar l'estructura i les relacions significatives dels conceptes en un discurs oral o escrit i en els temes objecte d'estudi.

Ús rigorós del vocabulari i dels conceptes filosòfics, tant en l'expressió escrita com en l'oral.

Comparar i contrastar les diferents respostes a un problema o qüestió plantejada (semblances i diferències).

Per exercitar la investigació i la reflexió filosòfica de forma responsable i autònoma

Argumentació

Detecció d'arguments vàlids i invàlids i de fal·làcies formals i informals.

Diferenciació entre opinions i fets, entre el que és objectiu i el que és subjectiu.

Exercitació del pensament creatiu a partir d'exemples i contraexemples.

Defensa i justificació de forma argumentada de la pròpia opinió sobre un tema d'investigació i debat

Formulació de conclusions raonades a partir de l'exposició i l'anàlisi dels fets.

Interpretació

Anàlisi dels documents escrits o audiovisuals (cançons, films, documentals, vídeos didàctics, etc.), tant pel que fa a la forma com pel que fa al contingut.

Interpretació i avaluació raonada dels fets, dades i experiències en les quals es recolza la informació adquirida.

Formulació d'hipòtesis per explicar o solucionar un determinat fet, situació o problema.

Anticipació raonada de les conseqüències que suposa o comporta una determinada teoria o explicació.

Exercitació del pensament creatiu a partir de la proposta imaginativa d'hipòtesis o vies d'acció.

Per desenvolupar la construcció compartida de coneixement i la dimensió social del pensament autònom

Reflexió, anàlisi compartida del saber a través del diàleg filosòfic (l'aula com a comunitat de recerca)

Exercitació de l'escolta activa i l'empatia per a una millor convivència i enteniment amb les altres persones.

Recerca i exploració col·laborativa de les raons que justifiquen les pròpies opinions i les dels altres.

Contrastació amb els companys de les hipòtesis i solucions i de les conseqüències que comporten.

ACTITUDS I VALORS

Respecte envers les opinions que es donen, exigint, alhora, les raons que les fonamenten.

Disposició oberta i flexible per modificar les pròpies conviccions quan sigui necessari.

Valoració positiva de l'error com a part necessària del procés d'aprenentatge.

Valoració positiva de la imaginació com a part essencial de l'elaboració d'hipòtesis creatives i innovadores.

Respecte per les normes del diàleg: torns de paraula, escolta respectuosa, to calmat de veu.

Escolta activa que permeti construir noves argumentacions a partir de les aportacions dels altres.

Participació activa en les activitats individuals i col·lectives proposades.

Rebuig d'actituds discriminatòries i violentes contràries a la convivència solidària i pacífica.

Acceptació del pluralisme cultural, social i polític com a expressió d'una societat democràtica.

Orientacions didàctiques del bloc 1

No es tracta de donar informació “teòrica” sobre cadascun dels apartats del bloc, sinó de facilitar la reflexió individual i compartida així com la pràctica de cadascun d’ells. Així, per exemple, no teoritzarem sobre què és la ciència o què és la religió sinó que, a través d’exercicis i exemples, intentarem delimitar com són les explicacions científiques i què les distingeix d’una resposta filosòfica. Així, a més, l’alumne, en distingir entre ciència, filosofia i religió -ja sigui a partir d’una flipped classroom o a partir d’una altra metodologia-, pot anar als orígens de la filosofia (al pas del mite al logos) i d’aquesta manera pot observar com ha evolucionat amb el pas del temps la relació entre aquestes tres disciplines.

Tampoc no ens interessa presentar la lògica aristotèlica si no és en el context d’un diàleg sobre què és el que fa correcte un sil·logisme o sobre la diferència entre veritat i validesa.

En aquest sentit, cal buscar els materials adients que posin sobre la taula problemes relacionats amb els apartats del bloc i que estimulin la reflexió. Les explicacions teòriques han de ser, més aviat, explicacions a posteriori que ajuden a aclarir els dubtes i complementen les perspectives aportades en el procés de reflexió dut a terme.

Bloc 2. Qui soc?

En aquest bloc s'aborden les qüestions relatives a l'antropologia: els tòpics de la relació cos/ment, raó/emoció, així com les especificitats i els límits de l'ésser humà. En els darrers anys, la tecnologia ha posat de manifest la necessitat de repensar la nostra autopercepció com a éssers humans i quines són les característiques essencials que ens fan ser-ho. La relació amb la tecnologia posa nous reptes als dualismes típics que no podem defugir.

Al mateix temps, cal repensar, també, les categories de la identitat del subjecte que la modernitat va posar sobre la taula: és el subjecte modern vàlid per pensar el subjecte del s. XXI? I, alhora, quin és el pes de la comunitat o societat en la construcció de la identitat individual?

Bloc 2. Qui soc?

Qui soc?
FETS I CONCEPTES
L'ésser humà: especificitat i límits
El cos com a fet biològic i com a problema filosòfic
Instints, emocions, sentiments
Ment, raó, consciència
Els límits: cíbors i robots
La identitat individual
Què em fa ser el que soc?
La diversitat humana: genètica, cultural
Som animals socials
El paper de la cultura en la construcció de la identitat
El lloc de l'educació en la socialització
L'individu fa la comunitat o la comunitat fa l'individu?
PROCEDIMENTS
Per desenvolupar les habilitats bàsiques de pensament
Recerca
Identificació del/s problema/es plantejats en els textos o materials.
Formulació d'interrogants i preguntes d'interès sobre un o diversos temes objecte d'estudi.
Detecció del que se sap i del que es necessita saber per donar resposta a les qüestions plantejades.
Formulació de segones preguntes (preguntes filosòfiques que generen noves preguntes).
Exercitació del pensament crític a partir del qüestionament de les opinions, creences i idees rebudes, tant de les pròpies com de les dels companys.
Conceptualització
Identificació i definició dels termes i conceptes filosòfics que apareixen en un discurs oral o escrit.
Construcció d'esquemes i mapes conceptuals per determinar l'estructura i les relacions significatives dels conceptes en un discurs oral o escrit i en els temes objecte d'estudi.
Ús rigorós del vocabulari i dels conceptes filosòfics, tant en l'expressió escrita com en l'oral.
Comparar i contrastar les diferents respostes a un problema o qüestió plantejada (semblances i diferències).

Ús rigorós del vocabulari i dels conceptes filosòfics, tant en l'expressió escrita com en l'oral.
Comparar i contrastar les diferents respostes a un problema o qüestió plantejada (semblances i diferències).

Per exercitar la investigació i la reflexió filosòfica de forma responsable i autònoma

Argumentació

Detecció d'arguments vàlids i invàlids i de fal·làcies formals i informals.
Diferenciació entre opinions i fets, entre el que és objectiu i el que és subjectiu.
Exercitació del pensament creatiu a partir d'exemples i contraexemples.
Defensa i justificació de forma argumentada de la pròpia opinió sobre un tema d'investigació i debat
Formulació de conclusions raonades a partir de l'exposició i l'anàlisi dels fets.

Interpretació

Anàlisi dels documents escrits o audiovisuals (cançons, films, documentals, vídeos didàctics, etc.), tant pel que fa a la forma com pel que fa al contingut.
Interpretació i avaluació raonada dels fets, dades i experiències en les quals es recolza la informació adquirida.
Formulació d'hipòtesis per explicar o solucionar un determinat fet, situació o problema.
Anticipació raonada de les conseqüències que suposa o comporta una determinada teoria o explicació.
Exercitació del pensament creatiu a partir de la proposta imaginativa d'hipòtesis o vies d'acció.

Per desenvolupar la construcció compartida de coneixement i la dimensió social del pensament autònom

Reflexió, anàlisi compartida del saber a través del diàleg filosòfic (l'aula com a comunitat de recerca)
Exercitació de l'escolta activa i l'empatia per a una millor convivència i enteniment amb les altres persones.
Recerca i exploració col·laborativa de les raons que justifiquen les pròpies opinions i les dels altres.
Contrastació amb els companys de les hipòtesis i solucions i de les conseqüències que comporten.

ACTITUDS I VALORS

Respecte envers les opinions que es donen, exigint, alhora, les raons que les fonamenten.
Disposició oberta i flexible per modificar les pròpies conviccions quan sigui necessari.
Valoració positiva de l'error com a part necessària del procés d'aprenentatge.
Valoració positiva de la imaginació com a part essencial de l'elaboració d'hipòtesis creatives i innovadores.
Respecte per les normes del diàleg: torns de paraula, escolta respectuosa, to calmat de veu.
Escolta activa que permeti construir noves argumentacions a partir de les aportacions dels altres.
Participació activa en les activitats individuals i col·lectives proposades.
Rebuig d'actituds discriminatòries i violentes contràries a la convivència solidària i pacífica.
Acceptació del pluralisme cultural, social i polític com a expressió d'una societat democràtica.

Orientacions didàctiques del bloc 2

Moltes d'aquestes qüestions han estat sempre en el debat filosòfic. Tanmateix, no es tracta pas de fer un recull històric de les respostes sinó de recuperar conceptes i perspectives que ajudin a situar i emmarcar la reflexió actual.

Les visions antropològiques clàssiques de Plató i Aristòtil (per exemple, però també les propostes racionalistes, empiristes, etc.) no són peces de museu sinó que haurien de funcionar com a dinamitzadores de la reflexió al voltant del concepte d'ésser humà en el segle XXI, com ho són també les nocions de cíborg o robot. En aquest sentit, també poden ser provocadores de reflexió les propostes de Judith Butler sobre el sexe/gènere i la seva construcció social.

Pel que fa a la qüestió sobre el paper de la comunitat, és clar que la reflexió hauria de tenir en compte les perspectives que la filosofia política contemporània ha posat sobre la taula, no pas des del punt de vista de la gestió d'allò comú -apartats que pertanyen al bloc 5- sinó com una determinada concepció de la societat que contribueix a una determinada concepció de l'individu. La teoria de la "societat líquida" de Bauman, per exemple, pot resultar interessant per plantejar el paper de la societat contemporània en la construcció de l'individu.

Bloc 3. Què puc saber?

Els apartats d'aquest bloc també són clàssics en la història del pensament: l'origen i la possibilitat del coneixement, la possibilitat o no de l'accés a la realitat, què és real, la relació entre veritat i certesa, o el paper del llenguatge en aquestes qüestions, han estat recurrents des dels inicis de la filosofia.

Plató ("mite de la caverna"), Aristòtil (realisme aristotèlic, optimisme epistemològic), Descartes (dubte metòdic: dificultat de distingir el somni de la vigília), Kant (distinció entre fenomen i noumen), entre d'altres, han dedicat la seva obra a respondre a aquestes qüestions.

En aquest bloc, el llenguatge es tracta des de la seva relació amb el món i el coneixement i no pas des del punt de vista de la seva correcció (tal com passava en el bloc 1). Així, els filòsofs del llenguatge del s. XX han de tenir una presència important en el desenvolupament de la reflexió al voltant dels apartats del bloc. Altra vegada, però, no ens interessa tant saber què s'ha dit sobre aquestes qüestions, com intentar estimular un interès real per reflexionar-hi individualment i col·lectivament.

Bloc 3. Què puc saber?

Què puc saber?
FETS I CONCEPTES
Origen del coneixement
El coneixement és innat o adquirit? Experiència i raó
Possibilitats i límits del coneixement
El problema de la veritat i la incertesa Podem conèixer la realitat? Les paraules i les coses: el món a través del llenguatge
PROCEDIMENTS
Per desenvolupar les habilitats bàsiques de pensament
Recerca
Identificació del/s problema/es plantejats en els textos o materials.
Formulació d'interrogants i preguntes d'interès sobre un o diversos temes objecte d'estudi.
Detecció del que se sap i del que es necessita saber per donar resposta a les qüestions plantejades.
Formulació de segones preguntes (preguntes filosòfiques que generen noves preguntes).
Exercitació del pensament crític a partir del qüestionament de les opinions, creences i idees rebudes, tant de les pròpies com de les dels companys.
Conceptualització
Identificació i definició dels termes i conceptes filosòfics que apareixen en un discurs oral o escrit.
Construcció d'esquemes i mapes conceptuals per determinar l'estructura i les relacions significatives dels conceptes en un discurs oral o escrit i en els temes objecte d'estudi.
Ús rigorós del vocabulari i dels conceptes filosòfics, tant en l'expressió escrita com en l'oral.
Comparar i contrastar les diferents respostes a un problema o qüestió plantejada (semblances i diferències).
Ús rigorós del vocabulari i dels conceptes filosòfics, tant en l'expressió escrita com en l'oral.
Comparar i contrastar les diferents respostes a un problema o qüestió plantejada (semblances i diferències).

Per exercitar la investigació i la reflexió filosòfica de forma responsable i autònoma**Argumentació**

- Detecció d'arguments vàlids i invàlids i de fal·làcies formals i informals.
- Diferenciació entre opinions i fets, entre el que és objectiu i el que és subjectiu.
- Exercitació del pensament creatiu a partir d'exemples i contraexemples.
- Defensa i justificació de forma argumentada de la pròpia opinió sobre un tema d'investigació i debat
- Formulació de conclusions raonades a partir de l'exposició i l'anàlisi dels fets.

Interpretació

- Anàlisi dels documents escrits o audiovisuals (cançons, films, documentals, vídeos didàctics, etc.), tant pel que fa a la forma com pel que fa al contingut.
- Interpretació i avaluació raonada dels fets, dades i experiències en les quals es recolza la informació adquirida.
- Formulació d'hipòtesis per explicar o solucionar un determinat fet, situació o problema.
- Anticipació raonada de les conseqüències que suposa o comporta una determinada teoria o explicació.
- Exercitació del pensament creatiu a partir de la proposta imaginativa d'hipòtesis o vies d'acció.

Per desenvolupar la construcció compartida de coneixement i la dimensió social del pensament autònom

- Reflexió, anàlisi compartida del saber a través del diàleg filosòfic (l'aula com a comunitat de recerca)
- Exercitació de l'escolta activa i l'empatia per a una millor convivència i enteniment amb les altres persones.
- Recerca i exploració col·laborativa de les raons que justifiquen les pròpies opinions i les dels altres.
- Contrastació amb els companys de les hipòtesis i solucions i de les conseqüències que comporten.

ACTITUDS I VALORS

- Respecte envers les opinions que es donen, exigint, alhora, les raons que les fonamenten.
- Disposició oberta i flexible per modificar les pròpies conviccions quan sigui necessari.
- Valoració positiva de l'error com a part necessària del procés d'aprenentatge.
- Valoració positiva de la imaginació com a part essencial de l'elaboració d'hipòtesis creatives i innovadores.
- Respecte per les normes del diàleg: torns de paraula, escolta respectuosa, to calmat de veu.
- Escolta activa que permeti construir noves argumentacions a partir de les aportacions dels altres.
- Participació activa en les activitats individuals i col·lectives proposades.
- Rebuig d'actituds discriminatòries i violentes contràries a la convivència solidària i pacífica.
- Acceptació del pluralisme cultural, social i polític com a expressió d'una societat democràtica.

Orientacions didàctiques del bloc 3

Els dualismes raó/experiència, natura/cultura, realitat/ficció, etc., no són simples maneres d'interpretar el món i d'adquirir-ne coneixement; han de veure's com a problemes (sobre el món, el coneixement i el llenguatge), més que com a respostes. Així, el possible recorregut dels autors es justifica per la perspectiva que aporta cadascun d'ells a la caracterització del problema, alguns emfasitzant un extrem, els altres l'extrem contrari i encara d'altres, com els pragmatistes, reivindicant la "dissolució" dels dualismes.

Bloc 4. Què he de fer?

Els apartats d'aquest bloc també són clàssics en la història del pensament: l'origen i la possibilitat del coneixement, la possibilitat o no de l'accés a la realitat, què és real, la relació entre veritat i certesa, o el paper del llenguatge en aquestes qüestions, han estat recurrents des dels inicis de la filosofia.

Plató ("mite de la caverna"), Aristòtil (realisme aristotèlic, optimisme epistemològic), Descartes (dubte metòdic: dificultat de distingir el somni de la vigília), Kant (distinció entre fenomen i noumen), entre d'altres, han dedicat la seva obra a respondre a aquestes qüestions.

En aquest bloc, el llenguatge es tracta des de la seva relació amb el món i el coneixement i no pas des del punt de vista de la seva correcció (tal com passava en el bloc 1). Així, els filòsofs del llenguatge del s. XX han de tenir una presència important en el desenvolupament de la reflexió al voltant dels apartats del bloc. Altra vegada, però, no ens interessa tant saber què s'ha dit sobre aquestes qüestions, com intentar estimular un interès real per reflexionar-hi individualment i col·lectivament.

Bloc 4. Què he de fer?

Què he de fer?
FETS I CONCEPTES
La dimensió moral de l'ésser humà
Fets i valors: una relació complicada Existeixen principis ètics universals? Raonabilitat versus racionalitat: l'ètica de les bones raons El problema de la llibertat: determinisme i indeterminisme
L'acció intel·ligent
Criteris de decisió i anàlisi de les conseqüències L'exercici de la responsabilitat individual i col·lectiva
Les ètiques aplicades: problemes ètics del món actual
Bioètica i neuroètica Ètica ambiental Ètica empresarial i laboral Ètica i Internet
PROCEDIMENTS
Per desenvolupar les habilitats bàsiques de pensament
Recerca Identificació del/s problema/es plantejats en els textos o materials. Formulació d'interrogants i preguntes d'interès sobre un o diversos temes objecte d'estudi. Detecció del que se sap i del que es necessita saber per donar resposta a les qüestions plantejades. Formulació de segones preguntes (preguntes filosòfiques que generen noves preguntes). Exercitació del pensament crític a partir del qüestionament de les opinions, creences i idees rebudes, tant de les pròpies com de les dels companys.

Conceptualització

Identificació i definició dels termes i conceptes filosòfics que apareixen en un discurs oral o escrit.

Construcció d'esquemes i mapes conceptuals per determinar l'estructura i les relacions significatives dels conceptes en un discurs oral o escrit i en els temes objecte d'estudi.

Ús rigorós del vocabulari i dels conceptes filosòfics, tant en l'expressió escrita com en l'oral.

Comparar i contrastar les diferents respostes a un problema o qüestió plantejada (semblances i diferències).

Per exercitar la investigació i la reflexió filosòfica de forma responsable i autònoma**Argumentació**

Detecció d'arguments vàlids i invàlids i de fal·làcies formals i informals.

Diferenciació entre opinions i fets, entre el que és objectiu i el que és subjectiu.

Exercitació del pensament creatiu a partir d'exemples i contraexemples.

Defensa i justificació de forma argumentada de la pròpia opinió sobre un tema d'investigació i debat

Formulació de conclusions raonades a partir de l'exposició i l'anàlisi dels fets.

Interpretació

Anàlisi dels documents escrits o audiovisuals (cançons, films, documentals, vídeos didàctics, etc.), tant pel que fa a la forma com pel que fa al contingut.

Interpretació i avaluació raonada dels fets, dades i experiències en les quals es recolza la informació adquirida.

Formulació d'hipòtesis per explicar o solucionar un determinat fet, situació o problema.

Anticipació raonada de les conseqüències que suposa o comporta una determinada teoria o explicació.

Exercitació del pensament creatiu a partir de la proposta imaginativa d'hipòtesis o vies d'acció.

Per desenvolupar la construcció compartida de coneixement i la dimensió social del pensament autònom

Reflexió, anàlisi compartida del saber a través del diàleg filosòfic (l'aula com a comunitat de recerca)

Exercitació de l'escolta activa i l'empatia per a una millor convivència i enteniment amb les altres persones.

Recerca i exploració col·laborativa de les raons que justifiquen les pròpies opinions i les dels altres.

Contrastació amb els companys de les hipòtesis i solucions i de les conseqüències que comporten.

ACTITUDS I VALORS

Respecte envers les opinions que es donen, exigint, alhora, les raons que les fonamenten.

Disposició oberta i flexible per modificar les pròpies conviccions quan sigui necessari.

Valoració positiva de l'error com a part necessària del procés d'aprenentatge.

Valoració positiva de la imaginació com a part essencial de l'elaboració d'hipòtesis creatives i innovadores.

Respecte per les normes del diàleg: torns de paraula, escolta respectuosa, to calmat de veu.

Escolta activa que permeti construir noves argumentacions a partir de les aportacions dels altres.

Participació activa en les activitats individuals i col·lectives proposades.

Rebuig d'actituds discriminatòries i violentes contràries a la convivència solidària i pacífica.

Acceptació del pluralisme cultural, social i polític com a expressió d'una societat democràtica.

Orientacions didàctiques del bloc 4

Tal com hem dit en la descripció del bloc, la finalitat no és explicar teories morals l'una rere l'altra sinó plantejar dilemes morals reals en què les teories puguin servir d'exemples; cadascuna incideix en un aspecte, en una perspectiva, que ajuda a posar el focus sobre una part del dilema moral.

En aquest bloc poden ajudar molt metodologies tipus role playing, entre d'altres.

Bloc 5. Com podem viure en societat?

A diferència de l'apartat 3 del bloc 2, en què la filosofia política ens ajudava a la reflexió sobre el paper de la comunitat en la identitat de l'individu, en aquest bloc 5 la filosofia política ha d'aportar les reflexions que s'han donat al llarg de la història -sobretot en el darrer segle, però no únicament- sobre la gestió d'allò comú. En aquest sentit, el precedent més antic pot ser La república de Plató, que posa sobre la taula un model d'organització social concret, determinat per la seva teoria ontològica, o també pot resultar interessant el debat Hobbes/Rousseau. Pel que fa als referents més moderns, caldrà tenir en compte les reflexions de liberals, neoliberals, comunitaristes, republicans, etc.

D'altra banda, el segle XX va posar sobre la taula el concepte de "poder" (Foucault) i com s'organitza i s'exerceix al costat, al marge o malgrat el sistema polític. En relació amb això, emergeix la qüestió sobre els drets i deures i la seva relació problemàtica. La llibertat i la responsabilitat -que en el bloc 4 també hem esmentat- adquireix aquí una perspectiva social i interpersonal.

Bloc 5. Com podem viure en societat?

Com podem viure en societat?
FETS I CONCEPTES
Drets i deures
Legitimitat versus justícia
Els drets humans: universals?
Política: la gestió de l'espai comú
Fonament i formes de legitimació del poder polític al llarg del temps: pressupòsits i límits
La democràcia i les seves formes
Els valors cívics i democràtics
Com encarar l'heterogeneïtat social, social i religiosa? Multiculturalisme, pluriculturalisme, interculturalitat
PROCEDIMENTS
Per desenvolupar les habilitats bàsiques de pensament
Recerca
Identificació del/s problema/es plantejats en els textos o materials.
Formulació d'interrogants i preguntes d'interès sobre un o diversos temes objecte d'estudi.
Detecció del que se sap i del que es necessita saber per donar resposta a les qüestions plantejades.
Formulació de segones preguntes (preguntes filosòfiques que generen noves preguntes).
Exercitació del pensament crític a partir del qüestionament de les opinions, creences i idees rebudes, tant de les pròpies com de les dels companys.
Conceptualització
Identificació i definició dels termes i conceptes filosòfics que apareixen en un discurs oral o escrit.
Construcció d'esquemes i mapes conceptuals per determinar l'estructura i les relacions significatives dels conceptes en un discurs oral o escrit i en els temes objecte d'estudi.
Ús rigorós del vocabulari i dels conceptes filosòfics, tant en l'expressió escrita com en l'oral.
Comparar i contrastar les diferents respostes a un problema o qüestió plantejada (semblances i diferències).

Per exercitar la investigació i la reflexió filosòfica de forma responsable i autònoma**Argumentació**

- Detecció d'arguments vàlids i invàlids i de fal·làcies formals i informals.
- Diferenciació entre opinions i fets, entre el que és objectiu i el que és subjectiu.
- Exercitació del pensament creatiu a partir d'exemples i contraexemples.
- Defensa i justificació de forma argumentada de la pròpia opinió sobre un tema d'investigació i debat
- Formulació de conclusions raonades a partir de l'exposició i l'anàlisi dels fets.

Interpretació

- Anàlisi dels documents escrits o audiovisuals (cançons, films, documentals, vídeos didàctics, etc.), tant pel que fa a la forma com pel que fa al contingut.
- Interpretació i avaluació raonada dels fets, dades i experiències en les quals es recolza la informació adquirida.
- Formulació d'hipòtesis per explicar o solucionar un determinat fet, situació o problema.
- Anticipació raonada de les conseqüències que suposa o comporta una determinada teoria o explicació.
- Exercitació del pensament creatiu a partir de la proposta imaginativa d'hipòtesis o vies d'acció.

Per desenvolupar la construcció compartida de coneixement i la dimensió social del pensament autònom

- Reflexió, anàlisi compartida del saber a través del diàleg filosòfic (l'aula com a comunitat de recerca)
- Exercitació de l'escolta activa i l'empatia per a una millor convivència i enteniment amb les altres persones.
- Recerca i exploració col·laborativa de les raons que justifiquen les pròpies opinions i les dels altres.
- Contrastació amb els companys de les hipòtesis i solucions i de les conseqüències que comporten.

ACTITUDS I VALORS

- Respecte envers les opinions que es donen, exigint, alhora, les raons que les fonamenten.
- Disposició oberta i flexible per modificar les pròpies conviccions quan sigui necessari.
- Valoració positiva de l'error com a part necessària del procés d'aprenentatge.
- Valoració positiva de la imaginació com a part essencial de l'elaboració d'hipòtesis creatives i innovadores.
- Respecte per les normes del diàleg: torns de paraula, escolta respectuosa, to calmat de veu.
- Escolta activa que permeti construir noves argumentacions a partir de les aportacions dels altres.
- Participació activa en les activitats individuals i col·lectives proposades.
- Rebuig d'actituds discriminatòries i violentes contràries a la convivència solidària i pacífica.
- Acceptació del pluralisme cultural, social i polític com a expressió d'una societat democràtica.

Orientacions didàctiques del bloc 5

Com amb les qüestions d'ètica, viure en comunitat i gestionar allò que és comú són dos aspectes que combinen malament amb l'explicació teòrica dels models i les suposades "receptes". El motiu és que el dret i la política tenen com a objectiu bàsic "accions" dirigides a organitzar la convivència. En aquest sentit, doncs, s'imposa també la necessitat de garantir que les accions de la justícia i la política siguin el que Dewey anomenava «accions intel·ligents» dirigides per la raó. Així doncs, és necessari que la pràctica sigui l'eix vertebrador de la reflexió.

L'anàlisi de models de societat diferents, la reflexió sobre el paper d'institucions supraestats, la gestió de les fronteres, etc., no han de ser fetes en abstracte sinó sobre la base del que hi ha i del que volem que hi hagi. En aquest bloc -com en l'anterior- les notícies, els articles d'opinió, les exposicions fotogràfiques, etc., poden ser recursos habituals.

Quadres de síntesi

Quadre de síntesi de la C1

Identificar problemes i conflictes, les diferents postures i els arguments de la problemàtica analitzada

Reflexionar sobre els problemes i conflictes, reflexionant qüestionant, problematitzant des d'un context de diàleg filosòfic

C1.

Argumentar respecte als problemes i els conflictes, tant de la filosofia com de la vida quotidiana, amb esperit crític i autonomia de pensament

Defensar les pròpies opinions, considerant el punt de vista dels altres i autocorregint-se, si s'escau, col·laborant en la construcció compartida del saber

criteris d'avaluació

CA1. Coherència

CA2. Rigor

CA3. Sentit crític

Expectatives final de cicle de la C1

Coherència

Al final del batxillerat, l'alumne argumenta respecte a problemes i conflictes filosòfics, tant de la filosofia com de la vida quotidiana quan proposa una problemàtica coherent a la pregunta plantejada en els materials aportats i/o en els diàlegs; defensa una tesi que doni una resposta a aquesta problemàtica i construeix arguments coherents que la sustentin, emprant un llenguatge precís.

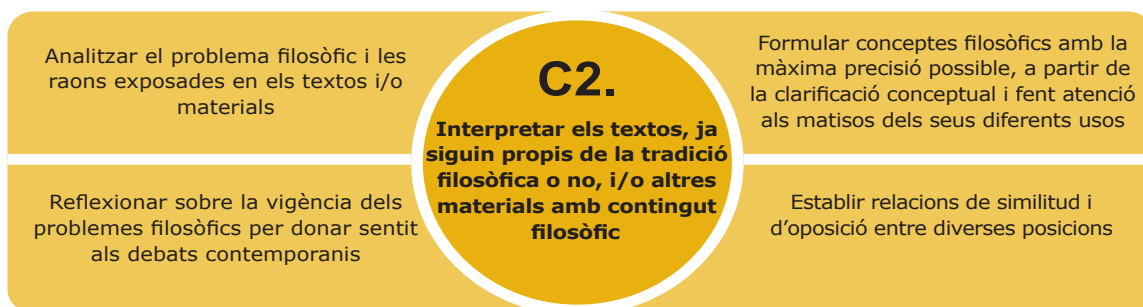
Rigor

En la seva argumentació, l'alumne no només dona una opinió pròpia sobre la qüestió sinó que també justifica de manera rigorosa la seva tesi a partir d'argumentacions lògicament correctes, evitant errors d'argumentació. L'alumne també és capaç de formular una conclusió lògicament correcta que s'infereix dels arguments utilitzats, fent un ús precís del llenguatge filosòfic.

Sentit crític

Finalment, l'alumne és capaç de contribuir a la qüestió plantejada amb sentit crític quan fonamenta les seves posicions en arguments de caràcter filosòfic relacionats amb la temàtica, quan valora críticament les opinions que apareixen al text i quan planteja dubtes, ofereix noves perspectives i proposa matisos a les tesis plantejades amb aportacions raonades que fonamenten i justifiquen les pròpies creences i/o opinions. Per últim, l'alumne és capaç de valorar altres respostes/solucions al problema o conflicte plantejat amb sentit crític (valorar punts forts i punts febles, viabilitat, compromís amb l'entorn, ...).

Quadre de síntesi de la C2

Criteris d'avaluació

CA1. Destresa

CA2. Sentit crític

CA3. Precisió

Expectatives final de cicle de la C2

Destresa

Al final de batxillerat, l'alumne interpreta els textos, ja siguin propis de la tradició filosòfica o no, i/o altres materials amb contingut filosòfic quan analitza amb destresa de quina manera el text o material exposa el problema filosòfic. Això significa que sap identificar el problema filosòfic, la pregunta implícita o explícita a què respon el text i/o material amb relació a aquest problema, la tesi principal i les secundàries, així com el fil conductor que estructura el text o material. L'alumne també és capaç de detectar la coherència (o manca de coherència) entre el problema que exposa el text i l'argumentació que sustenta la resposta donada.

Sentit crític

L'alumne utilitza el sentit crític quan valora críticament la resposta al problema filosòfic i la compara amb altres respostes diferents (ja sigui en altres materials/textos o en el diàleg filosòfic). Per valorar críticament, l'alumne demostra que és capaç d'analitzar la correcció lògica dels arguments fets servir i detectar possibles contradiccions, fal·làcies o ambigüitats.

D'altra banda, l'alumne relaciona i compara amb sentit crític el text i/o material amb diverses posicions filosòfiques sobre el mateix problema. Comparar críticament significa que l'alumne identifica similituds i diferències entre les diferents posicions, explicitant-les o matisant-les, i determina quines respostes considera que són més consistents amb relació al problema tractat. Això vol dir que l'alumne analitza la connexió i correspondència de les diferents respostes amb relació al tema.

A més, l'alumne és crític quan valora la vigència dels problemes filosòfics que ofereix el document amb relació a algun debat filosòfic actual. És a dir, compara el context en què va ser formulada la problemàtica amb el context actual i és capaç de senyalar aquells aspectes que encara poden ser útils per a la reflexió i abordatge del problema, identificant els possibles problemes i/o conflictes (ètics, polítics, socials, etc.) que es poden derivar quan es trasllada la tesi defensada al context actual.

Precisió

Finalment, l'alumne utilitza adequadament i amb precisió la terminologia filosòfica que apareix en els textos de la tradició filosòfica, o la terminologia pròpia i especialitzada de cada text o material no estrictament filosòfic.

BOPA

Butlletí Oficial del
Principat d'Andorra

Núm. 91

19 de juliol del 2023

34/34

FILO

Govern d'Andorra